

TEPEDELENLİ ALİ PAŞA'NIN DERBENTLER BAŞBUĞLUĞU

Hamiyet Sezer Feyzioğlu*

Özet

Tepedelenli Ali Paşa 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında Balkan yarımadasında en güçlü kişi idi. 1786 yılında Devline mutasarrıfı, 1787'de Derbentler Başbuğu olan Tepedelenli Ali Paşa, aynı yıl Yanya mutasarrıflığına atandı. Ali Paşa'nın hayatında, önemli görevlerinden biri de Derbentler Başbuğluğu'dur. Çünkü bu görev, O'nun güçlü ve nüfuzlu bir paşa olmasında etkili olmuştur. Derbentler Başbuğlarının faaliyet bölgeleri Tırhala, Yenişehir, Selanik, Livadya, Dömeke, İzdin civarı idi. Merkezi Tırhala olan derbent nazırlığından başka Filibe, Drama, Üsküp'te birer nazırlık vardır. Görevi alan kişi akranları arasında büyük bir üstünlük sağlıyordu. Bu yüzden birçok paşa söz konusu makam için rekabet ediyordu. Ali Paşa ilk kez 1787 Nisanı başlarında Derbentler Başbuğu oldu. Bu görevinde başarılı oldu, bölgede emniyeti sağladı. Ancak, 1789'da Derbentler Başbuğluğu'ndan alındı ve yerine kimse atanmadı. Derbentler Başbuğluğu Ali Paşa'nın, derbent kazalarında çeşitli zulümler yapması ve başbuğluk konusunda İbrahim Paşa ile arasındaki çekişmelerden dolayı kaldırıldı. Başbuğun kaldırılması sonucu eşkiyaları kazalara ve buralardaki halka çeşitli zararlar vermeye başladı. Halk bundan dolayı çeşitli şikâyetlerini içeren dilekçeler verdiler. Başbuğluk görevi 1791 Şubat'ında Rumeli valisi Mustafa Paşa'ya verilmiş, Mustafa Paşa Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa'yı vekil olarak bu göreve tayin etmiştir. Bu görev oğlunda iken de Ali Paşa Derbentlerle ilgili işlere karışmış, bu

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE.

da şikâyeteye yol açmıştır. Derbentler Başbuğluğu görevi oğlu Veli Paşa ile beraber Ali Paşa üzerinde isyanına kadar kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Derbentler, Osmanlı, Rumeli, başbuğ

Abstract

Ali Pasha Of Tepedelen As Derbends Bashbugu

Tepedelenli Ali Pasha was the most powerful ayan (notable) in Balkans at the end of 18th century and the beginning of the 19th century in the Ottoman Empire. He was de facto ruler of south of Durazza- Manastır and Salonica region that includes in Greece and Albania today. His father Veli Pasha was an agent of governor of Tepedelen where Ali Pasha was born. He served in his youth to the Kurt Ahmed Pasha of Derbentler başbuğu and governor of Delvino Kaplan Pasha. He gained power in the region in the course of time.

The Porte titled him as governor (mutasarrıf) of Delvino in 1786 and later on he became *Derbentler başbuğu* or superintendent of all roads and mountain passes, in 1787 at the same time he was assigned to the duty of governor of Yanina or Janina was also known as Ioannina (Yanya).

He also served in Ottoman-Austrian War of 1787 and Ottoman-Russian War of 1791 and he had success with French who invaded Egypt at the coast of Adriatic Sea, upon his success he was granted to vizierate honor. Afterwards, he became governor of Rumelia where he punished the brigands with a great success.

Throughout his life, the duty of *Derbentler başbuğu* was one of the significant tasks he fulfilled, because it enabled him to ascend to power as a pasha. The word *derbent* appeared in Ottoman documents after 15th century and its denotation was barrier, crossing, mountain pass which could hardly cross between mountains in frontiers. These places were also used as strongholds and called as *derbent* as well and its Turkish equivalent is *belen*. The word *dideban* was also used for *derbent* in Ottoman Turkish.

The duties of *derbentçi* in his *derbent* was like gendarmerie force providing security of all roads and mountain passes, repairmen of roads and enliven of waste lands. *Derbents* were

very important crossing points and *derbentçi* provided the security of all these roads and crossings.

The sphere of activities of this duty included Tırhala, Yenişehir, Salonica, Livadya, Dömeke and İzdin environs. Apart from *Derbents* administration (nazırlık) centered in Tırhala, there were also one each in Filibe, Drama and Üsküp. A lot of pashas entered into rivalry with other pashas in order to attain this duty since it provided supremacy over others.

Ali pasha was in charge as the *Derbentler Başbuğu* for the first time at the beginning of the April, 1787 and he became successful by providing security in the region. The people of *Narda* expressed their satisfaction for the suppressing of brigandage movements by Ali Pasha and they also complained about brigands' attacks while he was in *Tepedelen*.

However, he was removed from *Derbentler Başbuğu* in 1789 and nobody replaced him. *Derbentler Başbuğu* was ceased to be in effect since Ali pasha behaved cruelly in *Derbent* districts (kaza) and was in conflict with İbrahim Pasha over this duty. In the meantime both Ali Pasha and İbrahim Pasha had to participate in a campaign. The order of Sultan Selim III also designated that the duty of *Derbentler Başbuğu* would have given neither Ali nor İbrahim Pasha because it would cause the aggravation the problems.

After the removal of *Derbentler Başbuğluğu*, his brigandage infested throughout districts destroying many towns and villages. Therefore, resident public granted a petition which included their various complaints and called for Ali Pasha to be reassigned to the duty of *Derbentler Başbuğu*.

Rumelia governor Mustafa Pasha was appointed as *Başbuğ* in February, 1791 and he assigned Veli Pasha, the son of Ali Pasha, as agent. Veli Pasha was in his post in 2nd June, 1791 and judges (qadis) of *derbents kaza* expressed in their ilam that they were pleased with Veli Pasha. A document dated 28th May, 1791 stated these qadis wishes that Veli Pasha had to reside in Tırhala because of his aforementioned appointment.

While Veli pasha was in charge, his father Ali Pasha interfered his business related to *Derbents* which led to complaints. *Derbentler başbuğluğu* remained in his son Veli Pasha together with Ali Pasha since his revolt.

Key Words: Derbents, Ottomans, Rumelia, chieftain

Tepedelenli Ali Paşa, XVIII. yüzyıl ile XIX. Yüzyıl başlarında Balkan Yarımadası'nın en güçlü kişisi idi. 1812'de gücünün zirvesinde olup Durazza- Manastır- Selanik hattının güneyinde kalan bugünkü Yunanistan ve Arnavutluk'u içeren bir bölgenin fiili hakimiydi¹. Babası Veli Paşa Tepedelen mütesellimliği yapmıştı. Ali Paşa da orada doğdu. Gençlik yıllarında Derbentler başbuğu Kurt Ahmet Paşa ve Delvine Mutasarrıfı Kaplan Paşa'ya hizmet etti.. Zamanla bölgede güçlü bir kişi olmaya başladı. 1786'da Delvine mutasarrıfı, 1787'de Derbentler başbuğu olan Tepedelenli Ali Paşa, aynı yıl Yanya mutasarrıflığına atandı. O, Osmanlı-Avusturya(1787) ve Osmanlı-Rus (1791) savaşlarında görevler alıp yararlılıklar gösterdi Fransızların Mısır'ı işgal etmesi sırasında Adriyatik kıyılarında onlara karşı başarılar elde etmiş ve bu başarıları nedeniyle vezirlik rütbesini almıştır. Daha sonra Rumeli Valisi olarak bölgedeki eşkiyayı cezalandırmakla görevlendirilmiş ve bunun da üstesinden gelmiştir.

Tepedelenli Ali Paşa'nın hayatında, O'nun önemli görevlerinden biri de Derbentler Başbuğluğu'dur. Çünkü bu görev O'nun güçlü ve bölgede nüfuzlu bir paşa olmasında etkili olmuştur.

Osmanlı belgelerinde derbent kelimesine XV. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır. Derbent, sözlüklerde, engel, geçit, boğaz, set, hudut bölgelerinde dağlar arasında güçlkle geçilen boğaz manalarına gelmektedir. Ayrıca istihkâm olarak kullanılan bu gibi yerlere aynı isim verilmektedir. Türkçe karşılığı “*belen*”dir. Osmanlı Türkçesinde derbent yerine bazen “*dideban*” kelimesi de kullanılmaktadır. Derbentçilerin kendi derbentlerinde bir nevi jandarma kuvveti olarak yollarda ve geçitlerde güvenliği sağlamak, yolların tamirinde çalışmak ve ıssız yerleri şenlendirmek gibi görevleri vardı. Derbentler, önemli geçit noktalarında bulunmaktaydı. Yolların, geçitlerin emniyetini derbentçiler sağlamaktaydı. Derbentlerin bulunduğu yerler etrafı kontrol edebilecek şekilde idi. Derbentler çoğunlukla yerleşim yerlerinin az olduğu ıssız yerlerde

¹ Dennis N. Skiotis, “ From Bandit to Pasha: First Steps in The Rise to Power of Ali of Tepelen, 1750-1784”, *International Journal of Middle East Studies*, II, 1971, Cambiridge at The University Press, s.22. Ayrıca bkz. Gabriel Römeran, *Tepedelenli Ali Paşa*, çev. Ali Kemali Aksüt, İstanbul, 1939 Ahmet Müfit, *Tepedelenli Ali Paşa*, İstanbul, 1324; Hamiyet Sezer, *Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, Ankara,1995.

kuruluyorlardı. Bir köy yakınında olduğu gibi uzak da olabilirdi. Önemli ticaret ve askeri yolların kavşak noktaları ve dağların geçit verdiği yerler derbent yerleri idi. Derbentler etrafı kontrol edebilecek yerde olduğundan aynı zamanda önemli askeri noktalardı. Bu yerin etrafında bulunan bir köy geliri derbent hizmetine ayrılırdı².

XVIII. yüzyılda Balkanlar'da eşkıyalık hareketleri artmıştı. Osmanlı Devleti burayı fethettiğinde armatol³ teşkilatına dokunmadı. Güvenliği bu teşkilat sağlamaktaydı. 1740'ta Devlet armatollerin sayılarını azaltmak yoluna gitti. Derbedlerde müslümanların bulunması ve yerleştirilmesi siyaseti uygulandı. Ancak bu siyaset ile armatoller görevlerini tamamen terk ederek eşkıyalık yapan kleftlere⁴ katıldılar. Derbentler, eşkıyalara karşı yeterli savunmayı yapamadığından derbentlerin bir idare altında birleştirilmesi kararlaştırıldı. 1761 tarihinde derbent başbuğlukları(sancak içindeki derbentler, derbent başbuğu tarafından idare ediliyordu) birleştirildi⁵. 1761 Ekim ayında Fraşelizade Mustafa Paşa Derbendler Başbuğu tayin edildi. 1764'te Mehmet Paşazade Mir Ali, 1775 Mart ayında da Avlonya mutasarrıfı Kurt Ahmet Paşa bu göreve getirildi. Derbent başbuğlarının faaliyet bölgeleri Tırhala, Yenişehir, Selanik ile Livadya, Dömeke, İzdin civarı idi⁶. Merkezi Tırhala olan derbendat nazırlığından başka Filibe, Drama, Üsküp'te de birer nazırlık vardı. Bu görevi alan kişi akranları arasında büyük bir üstünlük sağlıyordu. Bu yüzden birçok paşa bu görev için rekabet ediyordu⁷.

Ali Paşa, ilk kez 1787 Nisanı başlarında (evasıt-ı C 201) Derbentler Başbuğu olmuştu⁸. Bu görevinde başarılı olmuş, bölgede emniyeti sağlamıştı. Narda halkı, 30 Mart 1789(3 Recep 203) tarihli bir ilam ile , Tepedelenli Ali Paşa Derbentler Başbuğu olduktan sonra bölgedeki eşkıyalık hareketlerinin önlenmesinden dolayı

² Cengiz, Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilatı*, s. 9-11; Yusuf Hallaçoğlu, "Derbend", *DİA*, c.9, İstanbul, 1994, s.162-164.

³ Armatol, Arnavut ve Rumların oturduğu yerlerde güvenliği sağlayan teşkilat. Buralar hükümet kontrolünden uzak idi. Başlangıcı belli olmamakla beraber, Osmanlı Devleti bu teşkilatı korumuştur. Sonra yerini derbend teşkilatı aldı. Orhonlu, Cengiz, *a. g. e.*, s. 140-141.

⁴ Kleft, Balkanlar'da Rumların oturduğu yerlerde haydutlara verilen isimdir. Dağlık ve ormanlık yerlerde eşkıyalık yapmaktadırlar. Orhonlu, Cengiz, *a. g. e.*, s. 123.

⁵ Cengiz, Orhonlu, *a. g. e.*, s. 140-141.

⁶ Cengiz, Orhonlu, *a. g. e.*, s. 143

⁷ Cengiz, Orhonlu, *a. g. e.*, s. 145-146.

⁸ BOA. *Mühimme Defteri*-184, s. 79, hüküm 195; Ahmet Vasıf Efendi, *Mehasinü'l-Asar ve Hakaikü'l-Ahbar*, yay. haz. Mücteba Ilgürel, Ankara, 1994, s. 391.

memnuniyetlerini ifade etmekteydi⁹. Ancak aynı ilamda Ali Paşa Tepedelen'de iken eşkiyanın saldırdığından şikayet etmekte, önlem alınması istenmektedir. Bundan eşkiyaların fırsat buldukça hareketlerine devam ettikleri anlaşılmaktadır. Eşkiyaların rahat hareket etmesinde Ali Paşa'nın Tepedelen'de olması, görev bölgesinde bulunmamasının da etkili olması muhtemeldir.

Ali Paşa, 1789 yılı sonunda Derbentler Başbuğluğundan alındı, yerine kimse atanmadı. Yani Derbentler Başbuğluğu kaldırıldı. Derbentler Başbuğu Ali Paşa'nın, derbent kazalarında çeşitli zulümler yapması ve başbuğluk konusunda İbrahim Paşa ile arasındaki çekişmelerden dolayı kaldırıldı. Ayrıca her iki paşa bu sırada sefere katılmakla görevliydi¹⁰. Daha bu dönemde Ali Paşa hakkında şikayetler olduğu anlaşılmaktadır. Avlonya mutasarrıfı İbrahim Paşa ile arasında çekişme vardır. Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu savaş sırasında her iki paşaya da orduya katılmaları için emirler yazılmıştır. Derbentlerin verilmemesi ve savaşa katılmaları konusunda Kaymakam Paşa ile Padişah arasındaki yazışma ilginçtir. Kaymakam, Tepedelenli Ali Paşa'nın zulm ve fitneye yatkın ele avuca sığmaz biri olduğunu, fitnelerinin gittikçe arttığını, cezasının verilmesi gerektiğini belirtir. Ancak, sefer sırasında onun üzerine gidilmesinin daha büyük sorunlar çıkaracağını da ifade etmektedir. Aslında kendisine sefere gelmesi karşılığında Derbentlerin verildiği fakat sefere gelmediği gibi fesat çıkarmaya devam ettiği de anlatılmaktadır. Bunlar dile getirildikten sonra Padişaha bu konuda ne yapılacağı sorulmaktadır. Padişah III.Selim yazdığı hatta "*Derbentler Başbuğluğunun ne Ali ne de İbrahim Paşa'ya verilmemesini birine verilirse sorunların artacağını ifade etmekte ve Ali ve İbrahim Paşa'ya kati emrimdir ki kalkıp sefere gitsinler gitmez ise kendileri bilir*" demektedir¹¹. Bu belgeden yöneticilerin Ali Paşa ve İbrahim Paşa arasındaki çekişmeden ve Ali Paşa'nın çıkardığı olaylardan rahatsız oldukları anlaşılmaktadır. Paşa'nın görevden alınıp yerine başkasının atanmadığını bildiren emirde, derbentlerdeki bölge halkının kendilerini, kendi olanaklarıyla kendilerini korumaları istenmektedir. Emirlerle karşılık ilgili kazaların (Tırhala, Serfice, Livadye gibi) kadılarından konuyla ilgili

⁹ BOA. Cevdet Dahiliye-16191.

¹⁰ BOA. Hatt-ı Hümayun-11749.

¹¹ BOA. Hatt-ı Hümayun-8260

olarak ilamlar gelmiştir¹². Ali Paşa, 4 Şubat 1789 (7 Ca 203) tarihli buyruldudan anlaşıldığına göre Derbentler Başbuğudur¹³. Yine 29 Haziran 1789 (5 L 203) bir hatt-ı hümayundan başbuğunun devam ettiğini öğrenmekteyiz. Hatta "... hala ber-vech-i arpalık Yanya Sancağına mutasarrıf Debendat başbuğu olan Velipaşazade Ali Paşa'ya dahi Derbendat Başbuğluğu ile liva-i mezbur ber-vech-i arpalık..." verildiğine dair emirlerin yazılması istenmektedir¹⁴. Yukarıda sözü edilen ilamlar 29 Aralık 1789(11 R 204) tarihli olduğuna göre, Ali Paşa'nın görevden alınışı Aralık ayı başlarında olmalıdır.

Derbentler Başbuğluğu'nun kaldırılması sonucu eşkiyalar kazalara ve buralardaki halka çeşitli zararlar vermeye başladı. Halk bundan dolayı çeşitli şikayetlerini içeren ve Tepedelenli Ali Paşa'nın tekrar Derbentler Başbuğluğu'na getirilmesini isteyen dilekçeler gönderiyordu. Ali Paşa da yazdığı yazılarda, eşkiyaların kazalara saldırmalarının kendi kışkırtması olmadığını, emredilirse bunları cezalandırabileceğini bildirmekteydi. Fakat bu arada Delvine Sancağı mutasarrıfı Selim Paşa 14 Mart 1790 (27 C 204) 'da Yanya Mutasarrıfı Tepedelenli Ali Paşa'nın derbentler başbuğluğunu elde etmek ve harbe girmekten kurtulmak için eşkiyayı tahrik ettiğine dair bilgiler iletmekteydi ¹⁵. Bu gelişmeler devam ederken Tırhala sancağı mutasarrıfı eski Mora valisi Ebu Bekir Paşa eşkiyaları cezalandırmakla vazifelendirildi. Ancak, Ebu Bekir Paşa'ya konuyla ilgili emrin yazılmış olmasına rağmen Paşa bu sırada sefere gitmekle görevli olduğundan, böyle bir emir çıkması halinde Paşa'nın sefere katılamama ihtimali vardı. Bu yüzden söz konusu görevde aksamalar olmaktaydı ¹⁶. Bir süre sonra çözüm Rumeli valisinden geldi.

Rumeli valisi Mustafa Paşa, Derbentler Nezareti'nin bir seneliğine kendisine veya maiyyetindeki Tepedelenli Ali Paşa'ya verilmesini önermekteydi. Hükümet onun bu önerisini dikkate almış, Derbentler Nazırlığı'nın Mustafa Paşa'ya verildiğini bildirmiştir(Şubat 1791- Cemazi'el-ahir 205). Mustafa Paşa'ya bu görevin verilmesinin sebebi ise yukarıda belirttiğimiz gibi aynı göreve getirilmek istenen Ebu Bekir Paşa'nın sefere memur edilmiş

¹² BOA. *Cevdet Adliye*-129, *Cevdet Zaptiye*-1627, 14 Şubat 1790 (29 Ca 204) tarihli hüküm.

¹³ BOA. *Cevdet Dahiliye*-14574. Ali Paşa'nın oğlu Muhtar Paşa'ya mirmiranlık rütbesinin verildiğini bildiren buyruldu.

¹⁴ BOA.*Cevdet Dahiliye*-1258.

¹⁵ BOA. *Cevdet Dahiliye*-2037.

¹⁶ BOA. *Cevdet Dahiliye*-14048. 7 Mayıs 1790 (21 Ş 204) tarihli belge.

olması idi. Ali Paşa konusunda ise Hükümet, eğer Mustafa Paşa maiyyetinde iyi hizmet ederse gelecek yıl Derbentler Nezareti'nin kendisine verilebileceğini ifade etmekteydi¹⁷.

Rumeli valisi, Derbentler Nazırlığı'nı üzerine aldıktan sonra bu göreve buyruldu ile vekil olarak Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa'yı¹⁸ getirdi. 2 Haziran 1791(29 N 205) tarihinde, Veli Paşa görevinin başındadır ve derbent kazaları kadıları Veli Paşa'dan memnun olduklarını bildiren ilamlar yazmaktadır¹⁹. 28 Mayıs 1791(25 N 205) tarihli bir belgede, Veli Paşa'nın Derbentler Nezareti'ne getirilmesinden dolayı Tırhala'da oturması için kazalar kadılarından bunu isteyen ilamlar sunuldu²⁰. Bu belgeden anlaşıldığına göre, Veli Paşa'nın Derbentler Nazırlığı'na atanma tarihi 28 Mayıs'tan önce olmalıdır. Derbentler Başbuğluğu Veli Paşa'da iken de bu görevi bahane ederek Ali Paşa'nın bölgede idare alanları dışındaki yerlere müdahalede bulunduğu anlaşılmaktadır. Hatta Rumeli kazalarından bazılarında bir sebeple sorun çıkarıp bu sorunu ortadan kaldırmak için bölükbaşılar göndermiştir. Örneğin Köprülü kazasında oranın eski ayanlarından Emin'e zulm ettiğini söyleyerek ayanlıktan ayrılmasına sebep olmuş, kendi gönderdiği bölükbaşılar halkı koruyacakları yerde zulm ve hasara yol açmışlardır. Bunun yanında halkın şikayetlerini görüşmek için kadılar da görevleri başına gidememektedir. Bütün bu sorunların Ali Paşa'nın gönderdiği bölükbaşılardan kaynaklandığı ve onların geri alınması gerektiği kendisine bir emirle bildirilmiştir. Ayrıca Ali Paşa ile beraber Veli Paşa'nın da Derbent başbuğluğu görevinin sınırları dahili dışındaki yerlere karışmaması konusunda ikaz edilmiştir²¹. Bu tür şikayetler olmakla birlikte kimi zaman da bölge halkı Ali ve Veli Paşa'dan memnun olduklarını yazdıkları dilekçelerle bildirmişlerdir. Örneğin, Rumeli'deki Tırhala, Livadye, Alasonya, Serfice, Opar, Ağrefe, Badracık, Kerbeneş, Narda, Karlılı kazaları halkı Derbent muhafazasına Ali paşa'nın ve Veli Paşa'nın getirilmesinden beri

¹⁷ BOA. *Cevdet Askeriye*-1345. Rumeli valisi Mustafa Paşa'ya yazılan hüküm.

¹⁸ Belgelerde Veliyüddin olarak geçmektedir.

¹⁹ BOA. *Cevdet Dahiliye*-12732.

²⁰ BOA. *Cevdet Dahiliye*-9409(7). Rumeli valisine Sadaretten yazılmış olan mektup. Veli Paşa'nın Tırhala'da oturması konusunda kendisinin de fikri alınmak istenmektedir.

²¹ BOA. *Cevdet Dahiliye* -1570, Ağustos 1799 (evahir-i Ra 214).

Arnavud ve diğer ekşiya gruplarının saldırılarından korunduklarını ve onların çalışmalarından memnuniyetlerini dile getirmektedirler²².

Derbentler Nezareti idaresi bundan sonra uzunca bir süre Veli Paşa²³ ve özellikle Tepedelenli Ali Paşa üzerinde kaldı. Bölgede asayiş, Ali Paşa ve oğlu tarafından sağlanmaktaydı. Derbentler Başbuğluğu görevinin Ali Paşa'ya verilmesinin sebebi, o bölgedeki gücü ve nüfuzundan yararlanıp, bölgede asayiş sağlayarak halkı koruması, eşkiyalıklara engel olması, yani görevini iyi yapmasından kaynaklanmaktaydı. Bu hususları görevlerin tevcih edildiği emirlerden de anlamaktayız. 1805 yılı Aralık sonları-1806 yılı Ocak başları(evasıt-ı L 220) tarihli emr-i şerifte, Rumeli valisi ve seraskeri İbrahim Paşa önerisi ile bu tarihte Derbentler Başbuğluğu'nun Veli Paşa üzerinde kalmasına karar verildi. Kendisine görevi bildiren emr-i şerif gönderildi²⁴. Yine Ekim 1812(evail-i L 227) tarihli başka bir emr-i şerifte önceki belgelerde olduğu gibi görevini iyi yaptığı, halkı koruduğu, eşkiyaya izin vermediği gibi sebeplerden Derbentler Başbuğluğu'nun tekrar Tepedelenli Ali Paşa'ya verildiği bildirilmektedir²⁵. Sonraki tarihlerde de Tepedelenli Ali Paşa'nın halkı koruduğuna ve güvenliği sağladığına ilişkin Derbentat Nezareti içindeki kazalar, kadı, naib, ayan ve ileri gelenlerinden ilamlar da gelmeye devam etti²⁶.

Ali Paşa'nın, Derbentler Nazırlığı 8 Şubat 1815(25 S 230)'da yinelenmektedir²⁷. Bu verdiğimiz tarihler ve örnekler tespit edebildiklerimizdir. Atama emirleri, görevden ayrılıp, yeniden verilmesi şeklinde olmayıp, görevin tekrar verildiğini bildiren emirlerdir. Aynı şekilde Eylül 1815(evail-i L 230)'de Ali Paşa'nın başbuğluğunu yenileyen bir emir daha gönderilmiştir. Bu emir derbent kazalarının ileri gelenlerine de bildirilmektedir²⁸.

Verdiğimiz örnek belgelerden anlaşıldığı üzere Tepedelenli Ali Paşa 1787 yılında almış olduğu Derbentler Nazırlığı görevini, 1790'daki kısa bir ara ve Veli Paşa'nın bu göreve getirildiği dönem

²² BOA. Hatt-ı Hümayun - 56893.

²³ Temmuz 1794 ve Temmuz 1796 ile 1804 yılında kendisine Beylerbeylik payesi verildiği sırada Derbentler Nazırlığı görevi üzerindedir. BOA. Cevdet Dahiliye-9491, Hatt-ı Hümayun- 14340, 9873.

²⁴ BOA. Cevdet Dahiliye-2553.

²⁵ BOA. Cevdet Dahiliye-5201.

²⁶ BOA. Cevdet Dahiliye-17121. Ocak 1815(evail-i S 230) tarihli ilam.

²⁷ BOA. Cevdet Dahiliye-11090.

²⁸ BOA. Cevdet Dahiliye-7707.

dışında, isyanı ettiği tarihe kadar sürdürmüştür. Bu görev, bölgede kendisine nüfuz kazandırmış, zaman zaman şikayetler olsa da güvenliği sağlamada başarılı olmuştur. Aksi takdirde uzun süre aynı görevde kalması mümkün olmazdı. Ali Paşa'nın İsmail Paşa Bey'e suikastından sonra Nisan 1820 tarihinde Derbentler Başbuğluğu üzerinden alınmıştır²⁹.

Kaynakça

İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

Cevdet Dahiliye Tasnif

Hatt-ı Hümayun Tasnifi

Askeriye Tasnifi

Adliye Tasnifi

Mühimme Defteri-184

Ahmet Vasıf Efendi, *Mehasinü'l-Asar ve Hakaikü'l-Ahbar*, yay. haz. Mücteba İlgürel. Ankara, 1994.

Ahmet Müfit, *Tepedelenli Ali Paşa*, İstanbul, 1324.

Halaçoğlu, Y., "Derbent", *DİA*, c. 9, İstanbul, 1994, s.162-164.

Orhonlu, C., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilatı*, İstanbul, 1990.

Römeran, G., *Tepedelenli Ali Paşa*, çev. Ali Kemali Aksüt, İstanbul, 1939.

Sezer, H., *Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, Ankara, 1995.

Skiotis, D. N., "From Bandit to Pasha: First Steps in the Rise to Power of Ali of Tepelen, 1750-1784", *International Journal of Middle East Studies*, II, Cambridge, the University Press, 1971.

²⁹ BOA. Hatt-ı Hümayun-21032-A, 21032-L.